

Képek és arcképek a magyarországi történelemtanítás múltjából

„Az idő szárnyon jár,
Soha semmit nem vár,
És foly, mint erős folyás [...]
Vissza soha sem tér,
Mindent a földre vér,
Mindeneken hatalmas [...]” (Zrínyi Miklós)

Az idő mindent betemet, és éppen mi, történelemtanárok és történészek igyekszünk menteni a menthetőt. Tesszük ezt a „makro” köztörténet (egyetemes és magyar történelem), valamint „mikro” helytörténet, és pedagógiatörténet vonatkozásában egyaránt. Csak éppen a *tantárgytörténet* tanulmányozása szorul kissé háttérbe. Pedig ez is sok tanulsággal szolgálhat a jelen, sőt a jövő számára, különösen történelemtanároknak.

Ebben a közlésben, és az ezt követő írásokban olyan fontos csomópontokat, érdekességeket szeretne felvillantani tárgyunk hazai történetéből, melyek – azon kívül, hogy művelődéstörténeti szempontból jelentősek – valamiféle „mába nyúló metodikaként” tanulsággul szolgálhatnak történelemtanításunk jelenlegi munkásai (vagy inkább felkent papjai) számára. Nem titkolt cél a tantárgyi „identitástudat” ápolása, mely – különösen egy történelemtanár esetében – azon elődök és életművek „feltámasztása”, akikre és amelyekre büszkék lehetünk, belőlük jelen gondjaink közepette erőt meríthetünk gyönyörű hivatásunk teljesítéséhez. Nem teljes tantárgytörténetről van tehát szó, csupán az utolsó negyedfélszáz év történelemtanítása és -didaktikája fontosabbnak tartott eseményeinek, folyamatainak, alkotásainak és – lehetőség szerint – hétköznapijainak felvillantásáról.

Várhatóan hat plusz egy közlésbe tömörítjük mondandónkat:

1. Történelemtanításunk hősikora, a rendszeres történelemtanítás kezdetei (1650–1806)
2. „Haza és haladás” – a nagy tanárok félévszázada (1800–1848)
3. A rendszeres történelemtanítás meghonosodása a dualizmus kori Magyarországon (1849–1919)
4. A Trianon utáni Magyarország történelemtanítása (1920–1944)
5. A rövid demokratikus átmenet és az „ötvenes évek” történelemtanítása (1945–1956)
6. Kitekintés a Kádár-korszak történelemtanítására (1957–1989)

A záró közlés történelemtanításunk nagyjainak – mintegy félszáz híresség, számunkra példakép – arcképcsarnokát közli lexikonszerű formában.

„Mélységes mély a múltnak kútja.” Pillantsunk bele, hátha meglátjuk önmagunkat víztükrében, vagy szomjunktól olthatjuk hús vizéből.

Ájánlom ezt a sorozatot történelemtanításunk, a történelemdidaktika és tantárgytörténeti kutatás közelmúltban elhunyt kiemelkedő személyiségei – *Balázs Györgyné, Eperjessy Géza, Filla István, Szabonyi Péter, Unger Mátyas* – emlékének, valamint mai neves és kevésbé neves, de lelkes művelői, és leginkább mindenkori névtelen munkásai tiszteletül.